

4. Veřejná správa po vzniku ČSR do roku 1989

David Špaček
PVVESP - Přednáška č. 4
březen 2007

Literatura a jiné zdroje

- SCHELLE, K. *Vývoj veřejné správy v letech 1848 - 1948*. Praha: EUROLEX BOHEMIA 2002.
- ČECHÁK, V. *Vývoj veřejné správy v Československu a České republice (1945 - 2004)*. Praha: EUPRESS 2004
- www stránky
Poslanecké sněmovny: <http://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=30>
- DOBOVÉ ZÁKONY

1. Historické pozadí reformy VS

1. První republika a VS 1918 -1938
2. Druhá republika, okupace a Protektorát
3. 1945 - 1948
4. 1948 - 1960
5. 1960 - 1968
6. 1968 - 1989

**DEMOKRATICKÉ HODNOTY
vs. JEJICH PRAXE**

- **ÚSTAVNÍ PRÁVA VS. PROCESY**
<http://www.rozhlas.cz/radiozurnal/zprava/zprava/250574>

1) Československá republika a VS (1918)

- při vzniku ČSR pro systém VS určující
tzv. **RECEPČNÍ ZÁKON**
(zákon č. 11/1918, o zřízení samostatného státu
československého)
*„veškeré dosavadní zemské a říšské zákony a nařízení zůstávají
prozatím v platnosti“*
*„všechny úřady samosprávné, státní a župní, ústavy státní, zemské,
okresní, župní a obecní jsou podřízeny Národnímu výboru a prozatím
úřadují a jednají podle dosud platných zákonů a nařízení“*
převzat celý právní řád a správní systém
a) Rakouska pro české země
b) Uher pro Slovensko a Podkarpatskou Rus

1) Československá republika a VS
(1918)

A/ CENTRÁLNÍ INSTANCE VEŘEJNÉ SPRÁVY

- Nejvyšší správní úřady zřízeny zákonem č. 2/1918 → 12 „úřadů pro správu“ ([zde](#))
 - 1919 - Ministerstvo pro sjednocení zákonodárství a organizace správy
- Nejvyšší správní soud
 - upraven zákonem č. 3/1918

1) Československá republika a VS
(1918)

B/ ÚZEMNÍ POLITICKÁ SPRÁVA

- převzata tak, jak existovala na konci války
- KROMĚ TOHO
 - v Čechách síť místních, okresních a zemských NÁRODNÍCH VÝBORŮ
 - politickou organizací plnící od vzniku ČSR funkci mocenského aparátu k řešení místních nejaktuálnějších problémů
 - jejich činnost značně nejednotná, většinou bezkonceptní - sjednotit se snažil NV v Praze
 - činnost ukončena usnesením vlády v prosinci 1918

1) Československá republika a VS
(1918)

B/ ÚZEMNÍ POLITICKÁ SPRÁVA

- okresní hejtmanství
 - přejmenována na OKRESNÍ SPRÁVY POLITICKÉ
 - v čele okresní hejtmani
- místodržitelství
 - přejmenována na ZEMSKÉ SPRÁVY POLITICKÉ
 - v čele prezident

1) Československá republika a VS
(1918 -1938)

B/ ÚZEMNÍ POLITICKÁ SPRÁVA

- ŽUPNÍ ZÁKON
(zákon č. 126/1920 o zřízení župních a okresních úřadů)
 - výsledkem snah po sjednocení veřejné správy
 - měl odstranit provizorium po recepci
 - měl platit pro celé území republiky s výjimkou Prahy
 - měl být aktivován do 3 let
 - "vnitřní správu" měly vykonávat župní (v čele župan) a jim podřízené úřady okresní (okresní náčelník podřízený županovi) - obě skupiny podřízeny MV
 - pro politické neshody vstoupil v omezené podobě v platnost jen na Slovensku od ledna 1923

1) Československá republika a VS (1918 -1938)

■ ŽUPNÍ ZÁKON

- města se zvláštním statutem v Č, na M a v S měla vykonávat ve svém obvodu podle svých zřízení svými obecními orgány zároveň správu okresního úřadu
- "Hlavní město Praha vyřáno jest ze svazku župního."
→ zvláštní zákon
- MV bylo po dohodě s ministerstvy a po schválení NS v prvních 5 letech účinnosti tohoto zákona stanovit, aby **k zjednodušení a sjednocení správy byly některé záležitosti**
 - a) z působnosti OkÚ svěřeny ŽÚ, nebo naopak
 - b) z působnosti Ok. výborů svěřeny župním zastupitelstvům, nebo naopak
 - c) spadající do působnosti více ŽÚ vykonával jeden župní úřad, podobně u Ž zastupitelstev

1) Československá republika a VS (1918 -1938)

■ ŽUPNÍ ZÁKON - ORGÁNY ŽUP

1) volené župní zastupitelstvo

- působnost:

a) hospodářská a správní

§ 31 "Zejména jest župní zastupitelstvo povoláno pečovati o humanitní, zdravotní, sociální, hospodářské, dopravní a kulturní zájmy župy a jejího obyvatelstva, pokud nejde o úkoly čistě místní povahy, na něž stačí prostředek okresu nebo obcí. K tomu konci může se župní zastupitelstvo usnášeti zejména na tom, aby byly zřízeny nebo podporovány ústavy, podniky nebo zařízení..."

b) normotvorná

- na základě zmocnění vlády, zákonů a nařízení

c) ve správním soudnictví - župní senáty

d) poradní - "poradním sborem župana a ústředních úřadů o věcech veřejné župní správy se týkajících"

1) Československá republika a VS (1918 -1938)

ORGÁNY ŽUP:

2) župní výbor

- volené župním zastupitelstvem (včetně náhradníků)
- předsedou župan
- neveřejné schůze

3) župní komise

- fakultativně vytvářelo ŽZ pro "správu a dozor nad župními ústavami a podniky" aj.

ŽUPNÍ SVAZY

- v jednotlivých zemích tvořeny ze zákona župními zastupitelstvy jednotlivých
- ze svého středu volily **ZEMSKÝ ŽUPNÍ SBOR**

1) Československá republika a VS (1918 -1938)

ŽUPNÍ ZÁKON - ORGÁNY OKRESŮ:

1) Okresní výbory

- mimo vybraných skupin měst (§ 69) **při každém okresním úřadě a pro jeho obvod**
- z volených členů a náhradníků (4leté funkční období)
- působnost
 - a) hospodářská - "všeliké záležitosti vnitřní, jež se dotýkají společného prospěchu okresu a jeho obyvatelů, nebo jež přesahují zájem jednotlivých obcí, nebo jejich silami nemohou býti obstarány, ... pokud nepojalo ŽZ"
 - b) pomocná - "při provádění usnesení" ŽZ
 - c) ve správním soudnictví (okresní senáty)
 - d) poradní - poradní sbor okresního náčelního, župana a ŽZ ve věcech veřejné okresní správy

1) Československá republika a VS
(1918 -1938)

B/ ÚZEMNÍ POLITICKÁ SPRÁVA

- realizací župního zřízení - na území ČSR 3 různé systémy politické správy
- k unifikaci nedošlo do r. 1927

ZÁKON O ORGANISACI POLITICKÉ SPRÁVY
(„organizační zákon“) - z. č. 125/1927 - v českých zemích vstupoval v platnost 1. 12. 1928:

- zrušení žup,
 - zavedení 2. instance všeobecné politické správy
- ZEMSKÉ ÚŘADY** - v čele **zemský prezident**
- v Praze pro **země Českou**, v Brně pro **země Moravskoslezskou**, v Bratislavě pro **Slovenskou krajinu**, v Užhorodě pro **země Podkarpatoruskou**

1) Československá republika a VS
(1918 -1938)

B/ ÚZEMNÍ POLITICKÁ SPRÁVA

- **ZÁKON O ORGANISACI POLITICKÉ SPRÁVY***

- první instancí **OKRESNÍ ÚŘADY**

a) **státní** - v čele okresní hejtman (náčelník)

(zde i statutární města Liberec a Opava)

b) **komunální** - jejich funkci obstarávala statutární města Praha, Brno a Olomouc +

- v Čechách bylo 103 okresních úřadů,

- v zemi Moravskoslezské 45

- na Slovensku 79

- na Podkarpatské Rusi 12

- **orgány** - **viz územní samospráva** - "okresní úřady"

1) Československá republika a VS
(1918 -1938)

ZÁKON O ORGANISACI POLITICKÉ SPRÁVY

- **OBECNÉ ZÁSADY ČINNOSTI**

Čl. 4 - *Orgánové veřejné správy, státní i samosprávné, volení i jmenování jsou v úředním styku povinni zachovávatí vážnost odpovídající jejich veřejnému postavení, chovatí se vůči každému slušně a vycházeti v oboru své působnosti stranám podle možnosti vstříc.*

Navzájem je každý povinen v úředním styku s těmito orgány zachovávatí vůči nim slušnost a úctu odpovídající jejich veřejnému postavení.

- **do 8 let od účinnosti mohla vláda se souhlasem NS provádět přesuny v kompetencích**

1) Československá republika a VS
(1918 -1938)

C) ÚZEMNÍ SAMOSPRÁVA

OBECNÍ SAMOSPRÁVA

- **nový volební řád** - **odpadl majetkový cenzus** - zákon č. 75/1919 Sb. - **přiznával všeobecné, rovné, tajné a přímé hlasovací právo všem mužům i ženám**
- **novela** k obecním zřízením - z. č. 76/1919
- **řádné orgány obcí** - obecní zastupitelstvo, obecní rada, starosta, náměstci starosty, komise
- obecní rada i nyní fungovala jako **obecní trestní senát** (ze starosty a dvou radních)
- zůstala zachována instituce **statutárních měst**
- 1919 **sloučení obcí v hlavní zemská města**, 1922

**1) Československá republika a VS
(1918 -1938)**

OKRESNÍ SAMOSPRÁVA

- významnější změnu až **organizační zákon**
- zrušeny dosavadní prvky okresní samosprávy (zastupitelské okresy, silniční okresy na Moravě a ve Slezsku, i okresy na Slovensku)
- zavedeny **okresy**
 - jejich orgány součástí OkÚ
 - jejich území se shodovalo s územními obvody OkÚ
 - **včleněny do organizace státních politických úřadů**
 - úřední agendu okresů obstarávali státní úředníci při OkÚ

**1) Československá republika a VS
(1918 -1938)**

OKRESNÍ SAMOSPRÁVA - orgány nových okresů:

a) okresní zastupitelstvo

2/3 voleny přímo (aktivní volební právo 24 let)

1/3 **jmenována ministrem vnitra z řad odborníků**

"přihlížeje k poměrům hospodářským, kulturním, národnostním a sociálním"

působnost:

- **hospodářská** - "všeliké záležitosti vnitřní, jež se dotýkají společného prospěchu okresu a jeho obyvatelů, nebo jež přesahují zájem jednotlivých obcí, nebo jejich silami nemožou býti obstarány, pokud záležitosti těch nepojalo ZZ"
- **pomocná** - účast "při provádění usnesení ZZ"
- **ve správním soudnictví**
- **poradní a iniciativní** - "ve věcech veřejné okresní správy poradním sborem okresního hejtmána (náčelníka) i zemského presidenta a zemského zastupitelstva"

**1) Československá republika a VS
(1918 -1938)**

orgány nových okresů:

- b) **okresní výbor** - volilo ze svých řad okr. zastupitelstvo,
- c) **okresní hejtmán (náčelník)**- předsedou a) i b)
 - odpovědný zemskému prezidentovi a ministři vnitra, okresnímu zastupitelstvu se zodpovídat nemusel

**1) Československá republika a VS
(1918 -1938)**

ZEMSKÁ SAMOSPRÁVA

- **nejvyšším článkem územní samosprávy**
- **včleněna do organizace státních politických úřadů**
- v každé zemi vytvořeny **orgány zemské samosprávy:**
 - a) **zemské zastupitelstvo**
(1/3 volena, 2/3 jmenovala vláda z řad odborníků)
 - b) **zemský výbor**
 - c) **zemský prezident**
 - d) **zemské komise** (fakultativní)

1) Československá republika a VS (1918 -1938)

ZEMSKÁ SAMOSPRÁVA

- působnost zemského zastupitelstva
 - a) hospodářská a správní - "pečovatí o správní a hospodářské záležitosti země a jejího obyvatelstva" "zejména ... pečovatí o humanitní, zdravotní, sociální, hospodářské, dopravní a kulturní zájmy země a jejího obyvatelstva, pokud jde o úkoly, které svým významem přesahují rozsah a potřeby jednotlivých obcí a okresů, dotýkají se zájmů větší části země a nemají důležitosti celostátní,"
 - b) normotvorná
 - c) ve správním soudnictví (zemské senáty)
 - d) poradní - "poradním sborem zemského presidenta a ústředních úřadů o věcech veřejné zemské správy"

2) Okupace a období Protektorátu Čechy a Morava

- období tzv. DRUHÉ REPUBLIKY
 - prezident zmocněn vydávat dekrety s mocí ústavního zákona s jednomyslným souhlasem vlády (zákon č. 330/1938)
 - změna unitárního státu přijetím
 - a) zákona č. 299/1938 Sb. z. a n. o autonomii Slovenské země (i s možností přijetí vlastní ústavy)
 - b) úst. z. č. 328/1938 Sb. z. a n. o autonomii Podkarpatské Rusi
- vznik PROTEKTORÁTU ČECHY A MORAVA
- Ústava SR - č. 185/1939 z července 1939

2) Okupace a období Protektorátu Čechy a Morava

A/ VEŘEJNÁ SPRÁVA V ODRŽENÉM ČESKÉM POHRANIČÍ

- starý systém správy nahrazen říšskoněmeckým systémem vycházejícím z vůdcovského principu
- odstraněny všechny zbytky volitelnosti orgánů územní samosprávy
- orgány měst a venkovských obcí pod dozorem zmocněnců NSDAP
- vytvořena říšská župa sudetská - území rozděleno na
 - a) venkovské okresy - úřady landrátů a okresních radů
(jmenování na 6 let župním vedoucím NSDAP)
 - b) městské okresy
(v čele vrchní starosta)

2) Okupace a období Protektorátu Čechy a Morava

A/ VEŘEJNÁ SPRÁVA V ODRŽENÉM ČESKÉM POHRANIČÍ

- druhou instancí politické správy župy - vládní prezidenti vytvořeny 3 - v Ústí nad Labem, Karlových Varech a Opavě
- třetí instancí úřad říšského místodržitele v Liberci, v čele říšský místodržitel - vykonával i funkci župního vedoucího NSDAP, měl i funkce s celožupní působností
- celý správní systém sudetské župy se měl stát vzorem pro přebudování správy v ostatních částech říše

2) Okupace a období Protektorátu Čechy a Morava

B/ VEŘEJNÁ SPRÁVA V PROTEKTORÁTU

- ve zbytku českých zemí (okupován 15. března 1939) vytvořen tzv. **Protektorát Čechy a Morava**,
- Hitlerův výnos z 16. března 1939**
protektorát je autonomní a spravuje se sám „ve shodě s politickými, vojenskými a hospodářskými potřebami říše“ vlastními orgány a úředníky
- výnos základem **formální existence dvojí koleje** veřejné správy v protektorátě:
 - protektorátní autonomní správy
 - správy říšské - říšský protektor v Č a na M
- dvojkolenost **zlikvidována až Heydrichovými správními reformami** (1942)

[MAPA SPRÁVY](#)

2) Okupace a období Protektorátu Čechy a Morava

- zahraniční odboj a KONCEPCE PRÁVNÍ KONTINUITY PŘEDMNICHOVSKÉ REPUBLIKY**

ústavní dekret prezidenta republiky č. 2/1940
(15. října 1940)

- zákonodárná činnost bude po dobu platnosti prozatímního státního zřízení vykonávána v nezbytných případech prezidentem republiky na návrh vlády ve formě dekretu, které **spolupodepíše předseda vlády, resp. členové vlády pověřeni jejich výkonem**
- diskuze ohledně kontinuity či diskontinuity veřejné správy + myšlenka **NÁRODNÍCH VÝBORŮ**

2) Okupace a období Protektorátu Čechy a Morava

- ústavní dekret o národních výborech a prozatímním národním shromáždění**
(č. 18/1944 ze 4. 12. 1944)
→ na osvobozeném území měly být ustaveny **místní, okresní a zemské NV** jako **prozatímní orgány veřejné správy**
- v obcích a okresech s převážnou většinou „**státě nespolehlivého obyvatelstva**“ místo NV **správní komisaři** nebo **komise**
- Otázka Zakarpatské Ukrajiny**
smlouvy, v nichž se Československo zavázalo odstoupit ZU Sovětskému svazu (duben až červen 1945)

3) Veřejná správa v období 1945 - 1948

- v průběhu osvobozování vznikaly **NÁRODNÍ VÝBORY**
- jejich činnost upravena později vládním nařízením (4/1945)
→ **třístupňová struktura**
místní
okresní
zemské
Ústřední národní výbor hlavního města Prahy
- **FAKTICKY SE STALY** jedinými místními orgány veřejné správy
- AVŠAK** na mnoha místech ještě **obecní, okresní** a v českých **zemích zemské úřady**
- fakticky **výkonnými orgány příslušných národních výborů**

4) Veřejná správa v období 1948 - 1960

- po Únoru 1948 patrné „usměrňující“ aktivity Komunistické strany i v oblasti veřejné správy
- AKČNÍ NÁRODNÍ VÝBORY**
 - začaly vznikat (po 21. únoru) na nejrůznějších úrovních v celé republice „v okresech, městech, obcích, závodech, školách, úřadech, ale také v politických stranách a společenských organizacích“
 - koncipovány jako **orgány trvale působící**
 - **základním úkolem** „organizovat a představovat jednotu pracujícího lidu měst a venkova“ a „odstranit všechny rozvratné živly“
 - jejich politickému vlivu **podřízeny NV** a další úřady
 - **zpočátku nebyla upravena pravidla jejich činnosti ani jejich kompetence**

4) Veřejná správa v období 1948 - 1960

- AKČNÍ NV**
 - oblasti **kompetence** řešily vyhlášky MV a zákon č. 213/1948 července 1948
 - (ne novelizace vyhlášky o šum. limonádách :)
 - § 1 (1) *Opatření akčních výborů nebo opatření učiněná na jejich návrh nebo na jejich místě, k nimž došlo v době od 20. února 1948 do dne počátku účinnosti tohoto zákona a která směřovala k ochraně nebo k zabezpečení lidově-demokratického zřízení nebo k očistě veřejného života, jsou po právu, a to i v těch případech, kde by jinak nebyla v souladu s příslušnými předpisy.*
 - § 2 *Pokud se opatření uvedená v ustanovení § 1, odst. 1 týkají veřejných zaměstnanců, platí pro ně tato další ustanovení:
(1) Opatření, kterými byli veřejní zaměstnanci odstraněni z činné služby (dovolená s čekatelným a pod.), se považují, pokud se dále nestanoví jinak, za rozvázání služebního (pracovního) poměru od prvního dne měsíce, následujícího po dni počátku účinnosti tohoto zákona.*

4) Veřejná správa v období 1948 - 1960

- ÚSTAVA 9. KVĚTNA**
 - „Svrchovaný lid vykonává státní moc zastupitelskými sbory, které jsou lidem voleny, lidem kontrolovány a lidu odpovědný“.
 - kapitola 6, §§ 123 - 133 - **národní výbory**:
 - „nositelé a vykonavatelé státní moci v obcích, okresech a krajích a strážci práv a svobod lidu“
- § 124: „(1) Národní výbory vykonávají na území, pro které jsou zvoleny, veřejnou správu ve všech jejich oborech, zejména obecnou správu vnitřní, správu kulturní a osvětovou, ochranu práce a správu zdravotní a sociální; správu finanční pak podle zvláštních ustanovení.“

4) Veřejná správa v období 1948 - 1960

- ÚSTAVA 9. KVĚTNA**
 - národní výbory***
 - § 126: „(1) NV jsou při plnění svých úkolů povinny opírat se o přímou účast a iniciativu lidu a podléhají jeho kontrole. Jejich členové a členové jejich orgánů jsou lidu ze své činnosti odpovědní. Způsob, jakým lid provádí kontrolu a uplatňuje tuto odpovědnost, stanoví zákon.“
 - § 125 - práva a povinnosti v oblasti **bezpečnostní a hospodářské** - NV „chrání a posilují lidově demokratické zřízení... pečují o národní bezpečnost ... účastní se vypracovávání a provádění jednotného hospodářského plánu...“
- NEPŘEVZALA INSTITUT ÚSTAVNÍHO SOUDU - „stala se jen formálním textem bez skutečné ochrany“

4) Veřejná správa v období 1948 - 1960

- v červnu 1948 sjezd národních výborů
→ **KROMĚŘÍŽSKÝ PROGRAM**
- **zákona č. 280/1948 o krajském zřízení:**
 - krajské zřízení zakotveno Ústavou 9. května, **ALE** kraje a krajské NV zřízeny až zákonem z 21. 12.
 - území ČSR rozděleno na 19 krajů
 - a) v **českých zemích – 13 – MAPA KRAJŮ**
 - b) na Slovensku 6
 - území dosavadních okresů nebo obcí měla být přizpůsobena krajským hranicím
→ v českých zemích **stoupl počet okresů** ze 154 na 180
 - odpovědnost KNV lidu, řízeny vládou a jí odpovědné, jejich referenti příslušným resortním ministrům

zákon č. 14/1950 upravil místní NV

- § 1 (1) Místní národní výbory působí ve všech obcích a jsou v těsném a stálém styku s lidem. Mohou proto vyšším státním orgánům tlumočit vůli a přání nejširších vrstev lidu a získávat tyto vrstvy pro činnou a trvalou účast na provádění úkolů, spojených s budováním socialismu.
- (2) Místní národní výbory mají být organizovány a mají pracovat tak, aby byly skutečnými představiteli a mluvčími lidu svého územního obvodu, aby dobře plnily úkoly spojené s budováním socialismu a aby své úkoly prováděly neustále v těsném spojení s lidem, za jeho pomoci i spolupráce a pod jeho stálou kontrolou.
- § 2 (1) Místní národní výbor je na území obce nositelem a vykonavatelem státní moci
- (2) Místní národní výbor je orgánem jednotné státní správy na území obce a vykonává ji ve všech jejích oborech
- (3) Místní národní výbor pomáhá vytlačovat a omezovat kapitalistické prvky, podporovat a upevňovat prvky socialistické ve všech oborech hospodářství a upevňovat svazek dělníků a rolníků.

4) Veřejná správa v období 1948 - 1960

zákon č. 14/1950

ORGÁNY

- **PLENÁRNÍ ZASEDÁNÍ**
"Na nich určuje (MNV) v duchu vládní politiky směr své činnosti a směr činnosti svých výkonných složek."
 - plán úkolů v rámci jednotného hosp. plánu
 - rozpočet
 - územní plán
 - ze svého sídla předsedu, náměstky, referenty
- **výkonné složky**
 - a) RADA
 - b) PŘEDSEDA
 - c) REFERENTI - měli se navzájem zastupovat
 - d) KOMISE - mobilisovat občanstvo k provádění prací MNV

4) Veřejná správa v období 1948 - 1960

zákon č. 14/1950

■ DÁNA STRUKTURA REFERÁTŮ

- I. referát pro všeobecné vnitřní věci,
 - II. plánovací referát,
 - III. bezpečnostní referát,
 - IV. referát pro školství, osvětu a tělesnou výchovu,
 - V. referát práce a sociální péče,
 - VI. zdravotní referát,
 - VII. finanční referát,
 - VIII. hospodářský referát,
 - IX. zemědělský referát,
 - X. referát pro vnitřní obchod a výživu,
 - XI. technický referát.
- **ORGÁNY SPECIFIKOVÁNY PRO 4 KATEGORIE MNV**
(do 600 ob., 601 - 2000, 2001 - 6000, nad 6 tis.)

4) Veřejná správa v období 1948 - 1960

c) zákon č. 14/1950: ORGÁNY

■ DŮVĚRNÍCI LIDOVÉ SPRÁVY

- povinně pro MNV 3. a 4. k.
- "ustanovuje rada z osob, které se dobrovolně k této práci přihlásí, a to zpravidla na návrh složek Národní fronty (organizací politických, odborových, družstevních, kulturních a tělovýchovných a organizací žen a mládeže)"

■ MÍSTNÍ A ÚJEZDNÍ TAJEMNÍK

- MNV 3. a 4. kategorie (u ostatních po určení KNV)
- potvrzoval předseda ONV
- "politickým a odborným pomocníkem a poradcem místního národního výboru, zvláště jeho předsedy. Pomáhá místnímu národnímu výboru zejména utužovat spojení s lidem, organisovat hovory s lidem a síť důvěrníků a rozvíjet činnost komisí"

4) Veřejná správa v období 1948 - 1960

■ ústavní zákon č. 47/1950 Sb. o úpravách v organizaci veřejné správy

umožňoval vládě, aby svými nařízeními mohla upravovat, zřizovat a rušit působnost ministerstev, pověňencetev a jiných orgánů veřejné správy →

Ministerstvo národní bezpečnosti

- Vládním nařízením zdůrazněn požadavek, aby **každý NV** měl vypracovaný **plán své činnosti**, který by byl kontrolovatelný volenými orgány i vyššími NV → **plánovací komise**

vs. ODBORNOST ÚŘEDNÍKŮ

4) Veřejná správa v období 1948 - 1960

■ kodex národních výborů

a) 12/1954 Sb. - nově definoval postavení NV v systému orgánů státní moci

„NV jsou **místními orgány státní moci** pracujícího lidu Československa. Jako nejširší organizace pracujících opírají se ve své činnosti v krajích, okresech a obcích a svazek dělníků, rolníků a pracujících inteligence.

NV řídí ve svých obvodech hospodářskou a kulturní výstavbu socialismu podle směrnic vlády a zákonů republiky. Soustavně se starají, aby byly stále lépe a plněji uspokojovány rostoucí hmotné a kulturní potřeby pracujících. Veškerou svou činností pečují o člověka a jeho blaho a upevňují důvěru pracujících k orgánům lidově demokratického státu.“

"**voleny** pracujícím lidem krajů, okresů, měst, obvodů, vesnic a ostatních obcí na dobu tří let. Volební právo je obecné, rovné a přímé při tajném hlasování."

4) Veřejná správa v období 1948 - 1960

■ tzv. kodex národních výborů:

a) zákon č. 12/1954 Sb.* - „NV jsou krajské, okresní, městské, obvodní a místní, Ústřední národní výbor hlavního města Prahy a Ústřední národní výbor hlavního města Bratislavy.“

- **stěžejní postavení** především KNV
- NV podřízeny vládě
- tato struktura NV zůstala v platnosti až do roku 1960

b) organizaci, působnost a formy činnosti národních výborů všech stupňů upravoval **zákon č. 13/1954 Sb.**

§ 9 **Základním úkolem národních výborů je budovat a upevňovat podle směrnic vlády ve městech i na vesnicích socialistický řád a pečovat všestranně o blaho člověka. Národní výbory se starají především o to, aby běžné životní potřeby pracujících byly co nejlépe a co nejpříměji uspokojovány....**

4) Veřejná správa v období 1948 - 1960

- b) zákon č. 13/1954 Sb. : **ORGÁNY NV**
- ZASEDÁNÍ NV
 - STÁLÉ KOMISE NÁRODNÍHO VÝBORU
 - ze svého středu TAJEMNÍKA
 - PŘEDSEDA
 - RADA
 - ODBORY A SPRÁVY RAD NÁRODNÍCH VÝBORŮ
 - "NV vytvářejí z politicky a odborně kvalifikovaných zaměstnanců odbory a správy rad národních výborů."
 - U rad NV menších obcí se odbory a správy nezřizují.
 - SPRÁVY ZŘIZOVANÉ ÚSTŘEDNÍMI ÚŘADY
 - Ústřední úřady se souhlasem vlády při NV.

4) Veřejná správa v období 1948 - 1960

- c) zákon č. 14/1954 upravil **volby do NV**
- podobný způsob jako v př. voleb do NS v roce 1948
 - pouze jedna jednotná kandidátka NF
 - § 1 *Pracující lid vysílá do národních výborů své nejlepší představitele, kteří jsou hodni toho, aby se stali jeho zástupci, a kteří dávají záruku, že budou své úkoly řádně plnit.*
 - § 55 *Kandidáti pro volbu do národních výborů jsou kandidáty Národní fronty jakožto svazku dělníků, rolníků a pracujících inteligence. Národní fronta - bojový blok Komunistické strany Československa, Revolučního odborového hnutí, Československého svazu mládeže, Československé strany socialistické, Československé strany lidové, Strany slovenskej obrody, Strany slobody a ostatních organizací pracujícího lidu - navrhuje za kandidáty nejlepší dělníky, členy jednotných zemědělských družstev, drobné a střední rolníky a příslušníky pracující inteligence.*

5) Veřejná správa v období 1960 - 1968

- v červenci 1960 - **ústavní zákon č. 100/1960 Sb., ústava Československé socialistické republiky**
 - vzorem sovětská ústava z r. 1936
 - „základy socialismu byly v Československé republice již vybudovány... Vedoucí silou ve společnosti i ve státě je předvoj dělnické třídy, Komunistická strana Československa, dobrovolný bojový svazek neaktivnějších a nejuvědomělejších občanů z řad dělníků, rolníků a inteligence.“*
 - čl. 4. zakotvil vedoucí úlohu KSČ
 - Vedoucí silou ve společnosti i ve státě je předvoj dělnické třídy, Komunistická strana Československa, dobrovolný bojový svazek neaktivnějších a nejuvědomělejších občanů z řad dělníků, rolníků a inteligence.*
 - NV součástí „zastupitelských sborů pracujícího lidu“

5) Veřejná správa v období 1960 - 1968

- **ústava Československé socialistické republiky a postavení a úkoly NV:**
 - články 86 - 96:
- NV
 - „nejširší organizace pracujících“
 - orgány státní moci a správy v krajích, okresech a obcích
 - složení z poslanců - lidem voleni, lidu odpovědní a mohli být lidem odvoláni - funkční období 4 roky
 - ÚNV změněn na **Národní výbor hlavního města Prahy (NVP)**
 - v ústavě rovněž **orgány NV** - „rada, komise a další orgány“ - část komise volena, část z občanů

5) Veřejná správa v období 1960 - 1968

- před přijetím ústavy přijat **zákon č. 65/1960 Sb. o národních výborech:**
 - zpřesněna charakteristika soustavy NV
 - a) **krajské,**
 - b) **okresní a**
 - c) v obcích **městské a místní NV**
 - městské NV v sídelních městech krajů a okresů a v ostatních velkých obcích městského charakteru, které určil KNV.
 - městské NV v Bratislavě, v Brně, v Ostravě a v Plzni postavení okresního NV
 - v obvodech **obvodní NV**
 - **Národní výbor hlavního města Prahy - obvodní NV**

5) Veřejná správa v období 1960 - 1968

zákon č. 65/1960 Sb. o národních výborech*

§ 6 *Národní výbory jsou pod stálou kontrolou pracujícího lidu, jsou mu plně odpovědné a pravidelně mu skládají účty ze své činnosti.*

§ 11

- (1) *Národní výbory dbají, aby byly plněny zákony, chrání socialistické vymoženosti pracujícího lidu, socialistické vlastnictví, práva a oprávněné zájmy občanů a socialistických organizací, zabezpečují veřejný pořádek a dodržování pravidel socialistického soužití. K tomu vedou ve spolupráci s dobrovolnými společenskými organizacemi všechny občany.*
- (2) *Národní výbory podle ustanovení zvláštních zákonů volí a odvolávají soudce a soudce z lidu. Hodnotí, jak soudy v jejich obvodu plní své úkoly, a pomáhají jim.*

5) Veřejná správa v období 1960 - 1968

- zákon č. 36/1960 Sb. - **nové územní členění státu (!):**
 - **snížen počet krajů i počet okresů**
 - a) kraje Středočeský, Jihočeský, Západočeský, Severočeský, Východočeský, Jihomoravský, Severomoravský, Západoslovenský, Středoslovenský, Východoslovenský
 - b) počet okresů v českých zemích ze 180 na 76, na Slovensku ze 111 na 32
 - v novém systému územního členění **se staly hlavními články okresy**
- **Rezoluce XIII. sjezdu KSČ o postavení národních výborů v socialistické společnosti** - podmíněna zejména špatným ekonomickým vývojem
 - **zákon č. 69/1967 Sb. o národních výborech**

5) Veřejná správa v období 1960 - 1968

- **zákon č. 69/1967 Sb. o národních výborech**
 - zvýšena odpovědnost KNV za **rozvoj kraje**
 - zdůrazněna metodická a koordinační funkce k ONV
 - **NV „nejvyšším orgánem státní moci“** ve svém území
 - měly je pravidelně informovat soudy, prokuratura i SNB
 - řízení v kompetenci NS
 - **orgány NV**
 - a) plenární zasedání NV (základním a nejvyšším),
 - b) rada NV, předseda, tajemník,
 - c) komise
 - d) odbory
 - e) městské NV a obvodní NV, někdy i místní NV měly zřizovat tzv. **občanské výbory (§ 64 - § 65 DÚ)**
 - **poslanci jsou lidem kontrolováni, jemu odpovědní a mohou být z rozhodnutí svých voličů odvoláni**

6) Veřejná správa v období 1968 - 1989

- zpočátku **demokratizační tendence**
- akční program KSČ** - přijat ÚV KSČ 5. dubna 1968:
 - NV** = instituce, „kde je demokraticky vytvářena linie státní politiky v místech, zejména v okresech a krajích“
 - považovány za instituce, které „musí pokračovat v pokrokových tradicích místní samosprávy a lidové správy“
- **v náznaku i obnovení „samosprávné funkce“**
- požadavek **oslabení centralizace**
 - „aby v celém státním mechanismu nedocházelo k přílišnému soustředování moci v jednom článku, v jednom aparátu nebo u jednotlivce“

6) Veřejná správa v období 1968 - 1989

- **federace zřízena ústavním zákonem č. 143/1968 Sb.** ze dne 27. října 1968 o československé federaci, který vstupoval v platnost od 1. 1. 1969
 - předpokládal vypracování Ústavy ČSSR, Ústavy ČSR a Ústavy SSR - **nebyly za celou dobu existence federace rozpracovány**
- navazovaly **ústavní zákon (č. 171/1968) o zřízení federálních ministerstev a federálních výborů**
- výraznější změny ve federální a republikové správě až **zákonem č. 193/1988 Sb. a zákonem č. 194/1988 Sb.**
 - „vytvářet podmínky pro rozvoj podnikatelské činnosti a hospodářské soutěže“, ale také zdůrazňuje nutnost většího zhodnocení „vědeckých poznatků“ v činnosti vlády i jednotlivých ministerstev

6) Veřejná správa v období 1968 - 1989

NÁRODNÍ VÝBORY

- úst. zákonem o federaci bylo **řízení národních výborů svěřeno republikovým orgánům**
 - v SSR došlo r. 1969 ke zrušení a r. 1970 k opětovnému zavedení krajského zřízení
- v právní úpravě NV **tendence k posílení centralismu** a naplňování článku 4 ústavy z r. 1960
- **snahy vlád obou republik o jednotný výkon působnosti zejména KNV**
 - **těžištěm koncipování** (ve spolupráci s vládami republik)
 - Plány rozvoje krajů byly schvalovány vládou a po svém schválení se staly závaznými pro všechny orgány a instituce působící v rámci kraje.

6) Veřejná správa v období 1968 - 1989

NV A STŘEDISKA „PERSPEKTIVNÍCH OSÍDLENÍ“

- **vládní nařízení ke sjednocení struktury národních výborů** - NV všech stupňů zřizují **odborné**, nejmenší městské NV a místní NV s větším počtem než 2500 ob. zřizovaly pouze jeden odbor
- **problémy v obcích s méně než 2500 ob.** - v ČR 75%
- → vlády obou republik schválily na základě návrhů KNV **„střediska perspektivního osídlení“**
 - často **administrativně direktivní metody**
 - v ČR 170 obcí jako středisek obvodního významu, 1029 středisek místního významu (v nich MNV s alespoň 1 odborem a tajemníkem)

- FINITO -